

Nr 4.

*Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande
i anledning av väckt motion om åtgärder för att
underlätta den hos krisorganen anställda personalens
övergång till annan verksamhet.*

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 32, ha fröken *Osvald* och herr *Göransson* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om dels anordnande av lämpliga tränings- och andra utbildningskurser för sådan personal inom krisförvaltningen, som inför en övergång till annan verksamhet finner sig vara i behov därav, dels ock i övrigt åtgärder för att i samband med en förestående avveckling av krisorganens verksamhet den hos dessa organ anställda personalens övergång till annan verksamhet underlättas.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till den inom andra kammaren väckta, likalydande motionen nr 29.

I ärendet ha yttranden inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, statens livsmedelskommission, statens bränslekommission, statens handelskommission, Landsorganisationen i Sverige, Svenska stadsförbundet och Tjänstemännens centralorganisation.

Arbetsmarknadsstyrelsen delar motionärernas uppfattning att förberedelser i god tid böra träffas för att underlätta krispersonalens övergång till annan verksamhet. De förberedelser, som kunna ifrågakomma inom ramen för de anvisningar Kungl. Maj:t utfärdat i av motionärerna omnämnda cirkulär, synas i princip vara av två slag. Dels kunna nämligen i den utsträckning så kan bedömas erforderligt de inom krisorganen anställda beredas tillfälle att förkovra sig i sådana kunskaper och färdigheter, som ha betydelse vid en omplacering, dels kunna de anställda för ett underlättande av arbetsförmedlingens medverkan vid omplaceringen sammanställa uppgifter om sina kvalifikationer och önskemål. Åtgärder av första slaget synas styrelsen kunna vidtagas genom krisorganens försorg i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen. Inventering av personalens kvalifikationer synes böra ske först då tidpunkten för avvecklingen är känd.

Styrelsen framhåller vidare, att svårighetsgraden att utplacera från krisförvaltningen friställd personal i den öppna arbetsmarknaden icke kan närmare angivas utan kännedom om det arbetsmarknadsläge, som kommer att råda vid tidpunkten för friställandet. Uppmärksammas bör också, att relativt små, periodiska utbud av från krisförvaltningen successivt friställd arbetskraft lättare än ett totalt utbud kunna absorberas av arbetsmarknaden även

i ett ogynnsamt arbetsmarknadsläge. Svårigheter för en omplacering kunna även uppstå på grund av vederbörandes ålder samt den relativt goda löneställning, som i vissa fall uppnåtts inom krisförvaltningen.

Omplaceringen i öppna marknaden av krisförvaltningens personal kommer sannolikt att medföra svårigheter av även sådan art, att de icke falla inom arbetsmarknadsstyrelsens kompetensområde. Vissa kompletterande föreskrifter kunna därför bära av Kungl. Maj:ts utfärdas för att underlätta den hos krisförvaltningen anställda personalens övergång till annan verksamhet. Utan att härigenom arbetsmarknadens frihet i väsentligt avseende begränsas, förefaller det styrelsen möjligt att tillgodose berättigade krav från krisförvaltningspersonalens sida att erhålla vissa garantier för fortsatt anställning i statens tjänst efter krisorganens avveckling. Vid nyanställning av sådan personal, för vilken anmälningsskyldighet föreligger enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna angående vissa anmälningar rörande antagning av personal (SFS nr 799/1948) kan företräde bära lämnas sökande, som under längre tid innehaft anställning inom krisorgan, för vilket avvecklingsplan föreligger och som besitter för anställningen i fråga lämplig kompetens. Vidare bör icke nyanställning av personal tillåtas inom krisorgan, som tills vidare skall bestå, såvida icke arbetskraftsbehovet kan tillgodoses genom överföring av personal från krisorgan, som befinna sig under avveckling.

Slutligen lämnar styrelsen vissa uppgifter rörande antalet anställda befattningshavare hos de olika krisorganen den 1 januari 1949. Sammanlagda antalet befattningshavare vid den centrala krisförvaltningen utgjorde sålunda 2 136, varav 1 008 män och 1 128 kvinnor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller, att krisorganens personal ofta torde ha möjlighet att deltaga i kurser vid statsunderstödda undervisningsanstalter. Om och i den mån ett behov skulle visa sig föreligga av särskilda kurser för krisförvaltningens personal, synes bära tagas i övervägande, huruvida sådana kurser skulle kunna anordnas med anlitande av anslaget till yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m. och i anslutning till under överstyrelsens inseeende bedriven kursverksamhet för arbetslösa, beredskapsskadade, utläningar och partiellt arbetslösa m. fl.

Statens livsmedelskommission framhåller, att några svårigheter att placera den från kommissionen avgångna personalen hittills endast i undantagsfall förekommit. Detta hindrar givetvis icke, att sådana svårigheter kunna yppa sig vid den fortsatta avvecklingen. Detta kan, som motionärerna framhålla, särskilt komma att gälla personal i mera framskriden ålder. Kommissionen delar således motionärernas uppfattning, att frågan om vidtagande av åtgärder för underlättande av personalens övergång till andra arbetsuppgifter bör ägnas allvarlig uppmärksamhet.

I fråga om förslaget beträffande kvällskurser hänvisar kommissionen till det av motionärerna nämnda Kungl. Maj:ts cirkulär den 29 juni 1945, vari stadgas, att »åt anställningshavare, som är i behov av yrkesutbildning, bör för ändamålet erforderlig lättnad i tjänstgöringsskyldigheten under uppsäg-

ningstiden kunna beredas». Det torde med fog kunna betvivlas, att den äldre personal, som här närmast avses, skulle efter sin ofta mycket ansträngande tjänstgöring i kommissionen kunna ha något utbyte av dessa kvällskurser. I regel torde därför kurserna under uppsägningstiden böra medföra »lättnad i tjänstgöringsskyldigheten». Eventuellt kunde sådan lättnad efter krisorganens medgivande i varje särskilt fall även dessförinnan beviljas sådan långvarigt anställd personal, vars tjänstgöring långt i förväg kan bedömas komma att upphöra.

Beträffande förslaget om utbildning genom yrkesskolornas försorg framhåller kommissionen, att dess befattningshavare äga för statlig eller privat kontorsverksamhet vanlig utbildning och torde i regel knappast lämpa sig för manuella yrken. Det finnes heller icke något skäl att anta, att icke kommissionens personal i fortsättningen liksom hittills väl skulle komma att hävda sig på arbetsmarknaden vad kontorsyrket beträffar. Kommissionen erinrar om att kommissionens personal varit starkt efterfrågad på den allmänna arbetsmarknaden. Arten, mångfalden och växlingen i kommissionens arbetsuppgifter ha medverkat till att personalen som helhet torde få anses vara väl kvalificerad, ehuru givetvis undantag finnas. Då kommissionen likväl varmt vill tillstyrka att utbildnings- och träningskurser anordnas för krisorganens personal, grundar sig detta främst på att det kan befaras, att tillgången på arbetstillfällen kan komma att minska. Möjligheten att då förvärva en god anställning bör givetvis öka med ökad utbildning.

Kommissionen tillstyrker motionärernas förslag att de av tjänstemannaförmedlingen åren 1945—1946 införskaffade nominella uppgifterna om krispersonalens kvalifikationer, önskemål m. m. förnyas. Detta bör emellertid ske först vid en tidpunkt, då man inom de olika krisorganen kan förutse, att en mera betydande minskning av personalbeståndet inom respektive organ kommer att äga rum.

Kommissionen ämnar för sin del uppdraga åt personalchefen att efter företagen uppsägning hålla kontakt med tjänstemannaförmedlingen, statliga institutioner och andra arbetsgivare och att således i viss mån fungera som en kommissionens egen arbetsförmedling.

Nu nämnda åtgärder skapa emellertid icke någon större säkerhet för att uppsagd krisförvaltningspersonal beredes fortsatt anställning. Kommissionen vill därför förorda, att den genom Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna angående vissa anmälningar rörande antagning av personal (SFS nr 799/1948) stadgade anmälningsplikten kompletteras med föreskrifter, varigenom statsorgan i regel bör lämna företräde åt väl vitsordad, för den lediga tjänsten kompetent sökande, som under längre tid varit anställd vid krisorgan och vars arbetsuppgifter där såsom följd av krisavvecklingen upphört; detta torde även böra gälla personal i mera framskriden ålder. Under den senaste tiden anställd personal bör givetvis ej erhålla sådan förmånsställning.

Kommissionen vill vidare anföra, att kommissionen hittills regelmässigt anlitat tjänstemannaförmedlingen för sin personalrekrytering och även dit anmält de fåtaliga uppsägningar, som förekommit.

Vad kommissionen anfört angående sin egen personal gäller i allt väsentligt även kristidsstyrelsernas personal. Kommissionen avser att medverka till att å kristidsstyrelserna uppsagd personal i mån av behov beredes annan anställning. I detta syfte kommer livsmedelskommissionen att anmoda kristidsstyrelserna att hålla nära kontakt med länsarbetsförmedlingen samt statliga institutioner och andra arbetsgivare i orten.

Statens bränslekommission anser, att den personal, som bekläder högre tjänster inom krisförvaltningen, som regel blir lätt att omplacera. Fall kunna inträffa, då tjänsteman skulle vara väl lämpad för fortsatt jämförelsevis hög statstjänst om icke brist i rent formella meriter föreläge. Möjligheten till ett dispensförfarande, eventuellt efter någon viss kompletterande utbildning, synes då icke få uteslutas. För pensionärer och sådan kvinnlig arbetskraft, som saknar yrkesutbildning men sökt sig ut i förvärsarbete under krisåren, synes något egentligt behov av åtgärder ej föreligga. De största svårigheterna erbjuda sig för kontorister och tjänstemän i mellanlönelägena. De ha som regel nått in i minst 30—40-årsåldern. De ha kontorsutbildning eller annan, mången gång rätt hög, yrkesutbildning, och de ha förvärvat en aktningvärd rutin. Man kan icke utgå ifrån att de på egen hand annat än undantagsvis ha möjligheter att skaffa sig en ny anställning av rimligt värde i förhållande till deras förmåga. För dem måste behovet av tränings- eller utbildningskurser i princip bedömas som ganska minimalt. Det synes icke lätt att ge en lösning för ifrågavarande kategori, som utan vidare kan anses tillfredsställande. En möjlighet, som här icke torde få uteslutas, lär dock få anses vara att man gör vissa ansträngningar att behålla denna personalgrupp i statstjänst. Man kan ifrågasätta, om detta icke kunde ordnas på sådant sätt, att en kartläggning göres av sådana statstjänster, vilka ligga i lämpliga lönelägen och i vilka denna personal skulle kunna sättas in. Man får beakta, att det icke torde röra sig om mer än ett synnerligen litet antal personer, kanske något hundratal personer sammanlagt, över hela krisförvaltningen. Man synes berättigat kunna räkna med att en normal avgång av tidigare tjänstemän inom de delar av statsförvaltningen, dit nu ifrågavarande personal kan överföras, i förening med ett antagningsstopp för yngre, icke från statstjänst kommande sökande kan ge en relativt kortvarig karaktär åt den ansvällning av förvaltningsapparaten som må tänkas bli följderna av omdirigeringen. Innebörden av det nu sagda skulle sålunda vara att krisförvaltningspersonal skulle äga företrädesrätt till vissa statstjänster. Kommissionen anser vidare, att den bildningsverksamhet, som kan ifrågakomma, icke bör ordnas genom speciella kurser. I stället synas stipendier böra utdelas efter noggrann prövning i de individuella fallen. Kommissionen anser vidare, att det skulle vara värdefullt med en konsulentinstans inom varje krisorgan.

Statens handelskommission anför, att det varit kraftig omsättning bland kommissionens personal. Kommissionens söker ge de anställda en så god utbildning som möjligt i sitt arbete och låter personalen i viss utsträckning cirkulera på olika arbetsområden inom kommissionen. Utbildningskurser

skulle vara till nytta. De böra emellertid då anordnas gemensamt för samtliga krisorgan. Staten bör bidraga till kostnaden. Kommissionen meddelar, att av 205 anställda män 83 sakna yrkesutbildning och av 245 kvinnor 147 sakna dylik.

Landsorganisationen hänvisar till de i det föregående nämnda cirkulären och utgår ifrån att vederbörande statliga myndigheter fortlöpande följa utvecklingen och vid behov framlägga förslag till lämpliga åtgärder. Landsorganisationen anser sig därför böra avstyrka motionen.

Stadsförbundet anser icke, att det bör vålla några större svårigheter att placera den yngre personalen vid de lokala krisförvaltningarna på öppna arbetsmarknaden eller hos kommunerna. Annorlunda ställer det sig emellertid för befattningshavare i äldre årsklasser. För dessa senare är det synnerligen angeläget att de erbjudas tillfällen att genom kvällskurser förbättra sina möjligheter att erhålla nya anställningar. Man kan utgå från att kommunerna därvid äro villiga att medverka, om så skulle befinnas erforderligt.

Tjänstemännens centralorganisation anser även, att svårigheter främst kunna uppkomma för den äldre personalen. Givna föreskrifter synas icke alltid bli iakttagna i fråga om anmälningar till tjänstemannaförmedlingen. Principiella invändningar kunna resas mot att ge krisorganens personal företräde till vissa statliga tjänster. Organisationen ifrågasätter, om det icke kunde uppdragas åt särskild befattningshavare inom arbetsmarknadsstyrelsen att handha omplaceringsverksamheten. Utbildningskurser kunna jämväl ha sitt värde.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Enligt utskottets uppfattning är det av vikt att förberedelser träffas för att underlätta den vid krisorganen anställda personalens övergång till annan verksamhet. Särskilt om avvecklingen kommer att ske i en tid, då tillgången på arbetskraft är större än f. n., kunna eljest svårigheter uppstå att placera den ledigblivna personalen. I motionen har föreslagits anordnande av lämpliga tränings- och utbildningskurser för krisorganens personal. Ett ej ringa antal av krisorganens befattningshavare är visserligen redan i besittning av god kontorsutbildning, och för dessa torde behovet av dylika kurser icke vara så framträdande. Att i andra fall en kompletterande utbildning skulle vara till nytta för personalen och öka dess förutsättningar att vinna anställning å den allmänna arbetsmarknaden eller inom den reguljära statsförvaltningen torde icke kunna bestridas och bestyrkes jämväl av den i ärendet förebragta utredningen. För att sätta arbetsförmedlingen i tillfälle att bättre fullgöra sina uppgifter, när det gäller att omplacera krisorganens personal, synes det vara lämpligt att införskaffa och sammanställa uppgifter om befattningshavarnas kvalifikationer, önskemål m. m. En dylik utredning har visserligen redan gjorts men torde nu vara föråldrad. Skall en inventering av detta slag ha något egentligt värde, bör den icke företagas förrän vid en tidpunkt, då det kan förutses att en mera betydande minskning av personalbeståndet inom de olika krisorganen är att emotse. Av betydelse är vidare att

möjligheterna att bereda den övertaliga personalen från krisorganen sysselsättning inom statsförvaltningen i övrigt tillvaratagas så långt sig göra låter.

De nu berörda problemen ha redan blivit beaktade, bl. a. genom de i motionen åberopade, av Kungl. Maj:t utfärdade cirkulären. Av yttrandena framgår vidare, att krisorganen själva liksom arbetsmarknadsstyrelsen ha sin uppmärksamhet riktad på frågan. Vid sådant förhållande anser utskottet icke skäl föreligga att f. n. göra någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet. Utskottet vill dock understryka vikten av att utvecklingen fortlöpande följes från de närmast ansvariga myndigheternas sida samt att alla åtgärder, som kunna anses påkallade av det vid varje tillfälle aktuella läget, vidtagas för att underlätta den vid krisorganen anställda personalens övergång till annan verksamhet. Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att ifrågakvarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1949.

På utskottets vägnar:

BIRGER ANDERSSON.

Närvarande: herrar Birger Andersson, Hugo Sundberg, Lars Andersson, fru Flood samt herrar Petrén och Boo.
